

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی‌های اقتصادی

بررسی احتمال محقق شدن برنامه ترامپ در رابطه با مسدود کردن درآمد نفتی ایران

Richard Nephew

ریچارد نفیو، محقق ارشد مرکز سیاست انرژی جهانی دانشگاه کلمبیای آمریکا و مشهور به معمار طراحی تحریم به تازگی مقاله‌ای را در خصوص تحریم‌های ایران منتشر کرده و سناریوهای مختلفی را بر اساس قیمت نفت برای ایران متصور شده است. در ادامه صرفاً ترجمه این مقاله بدون هر گونه اظهارنظری، ارائه می‌شود.

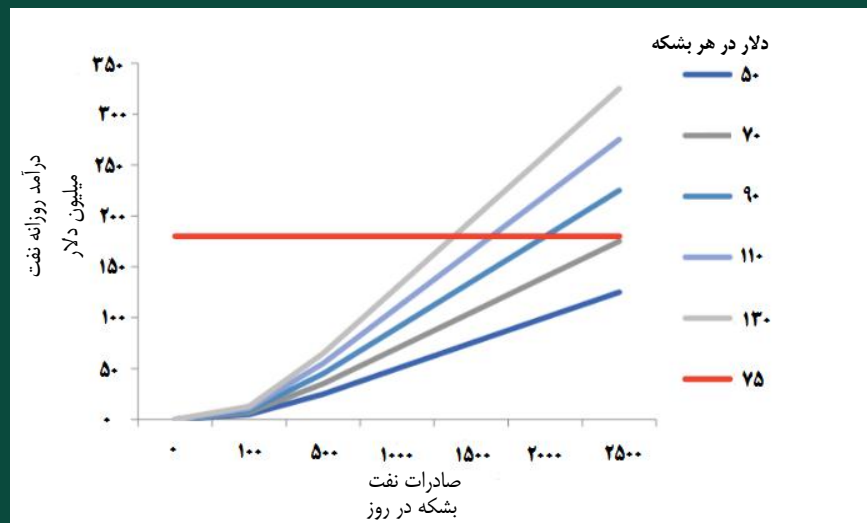
معاونت بررسی‌های اقتصادی

بیانیه اخیر رئیس جمهور امریکا در رابطه با درخواست از اوپک برای کاهش قیمت نفت احتمالاً صرفاً تلاشی در پاسخ به اعتراض نسبت به افزایش قیمت بنزین در فصل پر مصرف امریکا و یا یک تلاش خیره‌سرنانه در راستای استمرار مقابله با جهانی شدن است. یا حتی ممکن است تصمیم شخص رئیس جمهور امریکا با هدف ایجاد بحران در کشور ایران باشد. اگرچه بخشی از هدف، معطوف به موضوع بهای پرداختی بابت بنزین در امریکا است ولی بنظر می‌رسد در آینده نزدیک مسئله‌ای پیچیده‌تر و زیرکانه‌تر در رابطه با ایران و تجدید تحریم‌های امریکا که دستور آن در تاریخ ۸ مه ۲۰۱۸ داده شد، بروز کند. در واقع، ظاهراً نتیجه اولیه اقدام رئیس جمهور امریکا، اطمینان یابی از به خطر افتادن کسب سود ایران از بازار نفت در نتیجه اعمال تحریم‌هاست.

از منظر تئوریک

در نمودار ۱، به نکاتی مهم از وضعیت درآمدهای نفتی ایران اشاره شده است. در تاریخ ۸ مه ۲۰۱۸، ایران حدود ۲,۴ میلیون بشکه در روز با قیمتی حدود ۷۵ دلار صادرات نفت داشته است. بنابراین، می‌توان درآمد نفتی ایران را در آن روز ۱۸۰ میلیون دلار برآورد کرد که در نمودار ۱ با خط قرمز نشان داده شده است.

نمودار ۱- درآمدهای نفتی ایران بر حسب قیمت‌ها و حجم صادرات مختلف

با فرض حفظ سطح ۲,۴ میلیون بشکه در روز صادرات، با یک محاسبه ساده ریاضی مشخص می‌شود که چنانچه نفت به قیمت ۱۳۰ دلار به ازای هر بشکه در روز معامله شود، ایران بیش از ۳۱۰ میلیون دلار درآمد کسب خواهد کرد. اگر نفت به قیمت ۵۰ دلار معامله شود، درآمد نفتی ایران به ۱۲۰ میلیون دلار می‌رسد.

معاونت بررسی‌های اقتصادی

مسئله ساده قبلی در حالی که صادرات نفت ایران کاهش یابد و پتانسیل رشد قیمت نفت آشکار شود، پیچیده‌تر خواهد شد. به طور طبیعی، در شرایط ثبات بهای نفت، افت صادرات نفت، به منزله تنزل تولید واقعی اقتصادی برای دولت ایران خواهد بود. اگر میزان صادرات نفت ایران از ۲,۴ میلیون بشکه در روز به حدود ۱,۵ میلیون بشکه در روز برسد، ایران کاهش حدود ۶۷ میلیون دلاری را در جریان درآمدی خود تجربه خواهد کرد که این رقم برای کشوری با انبوهی از مشکلات اقتصادی و نقدینگی آسیب دیده، قابل ملاحظه است.

اما، اگر قیمت نفت بالا برود، اثر درآمدی تحریم‌ها کاهش می‌یابد. همانطور که در نمودار ۱ مشاهده می‌شود، در قیمت ۱۳۰ دلار به ازای هر بشکه، ایران تنها نیاز به صادرات ۱,۳۸ میلیون بشکه در روز دارد تا به متوسط درآمد روزانه نفت با قیمت ۷۵ دلار در هر بشکه برسد. در قیمت ۱۰۰ دلار هم چنانچه صادرات ایران ۱,۸ میلیون بشکه در روز باشد، همان درآمد را کسب خواهد کرد.

جدول ۱- برآورد درآمد سالانه حاصل از صادرات نفت ایران (میلیارد دلار)

۲,۴ میلیون بشکه در روز	۲ میلیون بشکه در روز	۱,۵ میلیون بشکه در روز	۱ میلیون بشکه در روز	
۶۵,۷	۵۴,۸	۴۱,۱	۲۷,۴	۷۵ دلار در هر بشکه
۸۷,۶	۷۳	۵۴,۸	۳۶,۵	۱۰۰ دلار در هر بشکه
۱۱۳,۹	۹۴,۹	۷۱,۲	۴۷,۵	۱۳۰ دلار در هر بشکه

حتی اگر دولت ترامپ بتواند یک میلیون بشکه در روز صادرات نفت ایران را کاهش دهد، در قیمت‌های بالاتر نفت، ممکن است ایران توانایی بالایی برای جبران این کاهش فروش داشته باشد.

از منظر عملی

هزاران دلیل برای چرایی اینکه یک انتزاع ساده ریاضی قادر به ثبت چرخه‌های متنوع فعل و انفعالات درآمد و فروش نفت ایران نیست، وجود دارد. شایان توجه است که حذف ایران از بازار نفت، منجر به افزایش قیمت می‌شود. نگرانی مشابهی که در دولت اوباما طی سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ نیز وجود داشت که در نهایت بی‌اساس ارزیابی شد. تقاضای دولت قبلی آمریکا با توجه به ظهور نفت شیل، به کاهش ۲۰ درصدی خرید نفت ایران در هر ۱۸۰ روز، تعدیل شده بود. اما همچنان نشانه‌هایی مبنی بر امکان دخالت عوامل غیر منتظره هم وجود دارد.

قیمت‌ها تحت تاثیر متوسط میزان عرضه و بویژه انتظارات از میزان تامین مشخص می‌شوند. بر حسب میزان عدم عرضه نفت ایران، افزایش قیمتی در بازار نفت و کند شدن افزایش عرضه اتفاق افتاده و در نتیجه نسبت به اینکه ایران تحت تاثیر فشارهای تحریم قرار گرفته است، اطمینان حاصل خواهد شد. در عین حال ممکن است عرضه اضافه‌تری توسط سایر

معاونت بررسی‌های اقتصادی

تولیدکنندگان نفت صورت گیرد که بنظر می‌رسد تا تاریخ ۴ نوامبر، یافتن منابع جایگزین دیگری برای افزودن ۲,۴ میلیون بشکه در روز نفت، غیر محتمل باشد. وفق موارد پیش گفته شده، اگر امریکا قادر باشد تا از صادرات نفت ایران جلوگیری کند و رقم صادرات را به صفر برساند، در این شرایط افزایش قیمت نفت، هیچ اهمیت و منفعتی برای ایران نخواهد داشت. البته، قیمت بالاتر نفت، کل اقتصاد جهان حتی اقتصاد امریکا را تحت تاثیر قرار خواهد داد.

بعلاوه، درآمد نفت پراکسی خوبی برای ارزیابی تاثیر فشار تحریم ها بر ایران نیست. یکی از ابعاد تحریم ها علیه ایران این است که دسترسی آزاد ایران به درآمدهایش در بانک‌های خارجی را ممنوع کند. در عوض، طبق قانون ایالات متحده امریکا، بانک ها موظف اند دسترسی به وجوه ایران را صرفاً در تجارت دو جانبه یا خرید کالاهای بشردوستانه میسر نمایند. در این میان چنانچه هر بانکی که از این مقررات سرپیچی کند، اجازه افتتاح یا دارا بودن حساب بانکی مشابه با نهادهای مالی امریکایی را نداشته و مشمول ممنوعیت انجام هرگونه فعالیت تجاری در امریکا خواهد شد. در چنین شرایطی حتی افزایش قیمت های نفت هم نمی تواند حامی اقتصاد ایران باشد و عملاً مسدود شدن درآمدهای نفتی ایران در بانک‌های خارجی، از اثر معنادار درآمدهای نفتی در اقتصاد ایران خواهد کاست. البته نتیجه مذکور بستگی به سطح همکاری بانک‌ها با امریکا در رابطه با اعمال تحریم ها خواهد داشت. بسیاری از بانک‌های اروپایی و آسیایی در برابر تحریم های امریکا، مقاومت خواهند کرد. ممکن است برخی بانکها ریسک را بپذیرند و همچنان به همکاری با ایران ادامه دهند. از جمله بانک کنلون چین که در سال ۲۰۱۲ از سوی امریکا تحریم شد، اما به روابط خود با ایران ادامه داد و سود مناسبی را کسب کرد. اگر بانک های مشابه نیز تصمیم بگیرند چنین مسیری را دنبال کنند، نمی توان آنها را متوقف کرد.

یکی دیگر از عوامل مهم اثرگذار، میزان تاثیر این فشارها بر رفتار ایران است. از سال ۲۰۱۳-۲۰۱۲، امریکا دسترسی ایران به ۵۰ میلیارد دلار درآمد نفت را ممنوع کرد و ایران نتوانست به میلیاردها دلار از درآمدهایش در بانک‌های سراسر جهان دست یابد. نتیجه این اقدام، منجر به مذاکره و اجرای طرح برنامه جامع اقدام مشترک (JCPOA) شد که احتمال نیل به چنین توافقی در نتیجه اعمال تحریم های جدید، بعید است. در ایران، جلوه برقراری دیپلماسی با امریکا از بین رفته و احتمال استفاده از ابزارهای نظامی و بستن خلیج فارس مطرح است. حتی در صورت عملی نشدن این سناریو، این احتمال که فشار اقتصادی دور جدید تحریم ها بتواند منجر به مذاکره ایران با امریکا و دادن امتیازات بیشتری نسبت به دوره ۲۰۱۳-۲۰۱۵ شود، یک «قمار خوش‌بینانه» است. بنابراین، عوامل متعددی از منظر عملی (احتمال همکاری شرکای امریکا در زمینه تحریم‌ها) و از حیث مذهبی (احتمال آمادگی ایران برای مذاکره با شیطان بزرگ) وجود دارند که این امید را تضعیف می‌کنند. همچنین، مهم‌تر اینکه این عوامل می‌توانند با هم تعامل داشته باشند و یکدیگر را تحت تاثیر قرار دهند که در ابتدا قابل پیش‌بینی نیست. تنها عاملی که می‌توان نسبت به آن اطمینان داشت، اثر تحریم ها روی قیمت های نفت است. با توجه به ریسک‌های محتمل بر انتخاب این گزینه، انتظار می‌رود دولت امریکا دارای برنامه بهتری نسبت به اذیت کردن اوپک باشد.